

Επιτόπια παρουσίαση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

Παναγιώτης Αμαραντίδης

Μάθημα: Εισαγωγή στον Μινωικό Πολιτισμό

Καθηγητής: Ανδρέας Βλαχόπουλος

Οι μικρογραφικές τοιχογραφίες του «Τριμερούς Ιερού» και του «Ιερού Άλσους και του Χορού» από την Κνωσό

1) Εισαγωγή

Πρόκειται για τις τοιχογραφίες του 1) «Ιερού Άλσους και του Χορού» (Immewahr 1990, 173 Κη Νο.16, πιν.23· Hood 2005, πιν. 10.2) και του 2) «Τριμερούς Ιερού» ή των «Εξεδρών» (Immewahr 1990, 173 Κη Νο.15, πιν. 22· Hood 2005, πιν. 10.1). Προέρχονται από το νότιο τμήμα του «Παλαιού Φρουρίου», στην βόρεια πτέρυγα του ανακτόρου της Κνωσού και χρονολογούνται στην ΥΜ Ι Α ή ΥΜ Ι Β (Hood 2005, 64). Διακοσμούσαν το «Δωμάτιο των Ανάγλυφων Σπειρών και των Μικρογραφιών», ενός μικρού ιερού στον όροφο, κοντά στο «Βόρειο Πρόπυλο» του ανακτόρου (Immerwahr 1990, 63) και έχουν αποδοθεί στον ζωγράφο Α, εργαστήριο Β/Γ (Evely 1999, 194).

2) Τοιχογραφία του «Τριμερούς Ιερού»

Η παράσταση λαμβάνει χώρα σε εσωτερικό χώρο. Πρόκειται για μία πολυπρόσωπη σκηνή με ανδρικές και γυναικείες μορφές, οι οποίες οργανώνονται γύρω από ένα «Τριμερές Ιερό». Τα μαζικά πλήθη ανδρών αποδίδονται με τον τρόπο που ο Έβανς ονόμασε «στενογραφική προοπτική», όπου απεικονίζονται εξέχουσες λεπτομέρειες όπως τα μάτια, τα περιδέραια και τα μαύρα μαλλιά. Όλα αυτά εμφανίζονται σε ένα ομοιόμορφο κόκκινο έδαφος. Ωστόσο, στο κάτω μέρος της παράστασης υπάρχει μία διασπορά γυναικών μέσα στο ανδρικό πλήθος, η οποία είναι ενδιαφέρουσα και υποδηλώνει ότι δεν υπήρχε άκαμptos διαχωρισμός των φύλων (Immerwahr 1990, 64-65). Λευκές γυναικείες μορφές βρίσκονται εκατέρωθεν του ιερού (πιθανών να πρόκειται για ιέρειες), ενώ άλλες βρίσκονται πάνω στα κλιμακοστάσια που βρίσκονται δεξιά και αριστερά του ιερού (Evely 1999, 194-196). Τα κλιμακοστάσια που

απεικονίζονται στην τοιχογραφία είναι αυτά που εξακολουθούν να είναι ορατά και οδηγούν από την «Κεντρική Αυλή» προς τα δωμάτια της Δυτικής Πτέρυγας του ανακτόρου και βρίσκονται εκατέρωθεν του «Τριμερούς Ιερού» που εντοπίστηκε στο μέσον της εσωτερικής πρόσοψης της Δυτικής Πτέρυγας του ανακτόρου (Hood 2005, 64).

Η παράσταση διαδραματίζεται στην «Κεντρική Αυλή» και ο ορθογώνιος χώρος μπροστά από το «Τριμερές Ιερό» παρέχει αυτή την ταυτοποίηση. Τέλος, το ιερό στο κέντρο της σύνθεσης, αποτελούσε το κέντρο της δυτικής πρόσοψης της «Κεντρικής Αυλής». Το θέμα αυτής της τοιχογραφίας δεν είναι κάποιο συγκεκριμένο γεγονός ή τελετουργία, αλλά το ίδιο το πλήθος που απεικονίζεται, δηλαδή η ομαλή συγκέντρωση ανθρώπων, πιθανών μία συγκέντρωση νέων, γύρω από το «Τριμερές Ιερό». Αυτό μπορούμε να το επιβεβαιώσουμε από τα βλέμματα των μορφών, τα οποία δεν εστιάζουν σε ένα συγκεκριμένο σημείο και αυτό είναι κάτι που ισχύει σε όλη την έκταση της τοιχογραφίας, ακόμα και στις εξέχουσες καθιστές γυναικείες μορφές, οι οποίες κάνουν χειρονομίες η μία προς την άλλη. Η τοιχογραφία αυτή μας διδάσκει την λειτουργία και τον σκοπό των «Κεντρικών Αυλών»: επέτρεπαν τη διοργάνωση μαζικών συγκεντρώσεων εντός του ανακτόρου. Ωστόσο, η περίπτωση πρέπει να είχε και μία θρησκευτική σημασία (Davis 1987, 160-161· Immerwahr 1990, 65).

3) Τοιχογραφία του «Ιερού Άλσους και του Χορού»

Η σκηνή αυτή λαμβάνει χώρα σε έναν υπαίθριο χώρο, σε αντίθεση με την προηγούμενη, ο οποίος πιθανόν να είναι βορειοδυτικά του ανακτόρου, ίσως και η «Δυτική Αυλή». Απεικονίζονται λευκές γυναικείες και κόκκινες ανδρικές μορφές. Μάλιστα, υπάρχει μία σαφής διάκριση των ανδρικών και γυναικείων μορφών. Σχεδόν οι ίδιες στενογραφικές συμβάσεις χρησιμοποιούνται και σε αυτή την τοιχογραφία, αν και οι δύο μπροστινές σειρές ανδρικών μορφών ανακουφίζονται απεικονίζοντάς τες πλήρεις. Τα κενά μπλε πεδία είναι πλακόστρωτες περιοχές, ενώ οι μακριές σειρές με λίθους είναι διάδρομοι. Αυτοί οι λίθινοι διάδρομοι διασχίζουν την περιοχή οριζόντια και διαγώνια, αντιπροσωπεύουν τους υπερυψωμένους δρόμους της «Δυτικής Αυλής» που οδηγούν στον θεατρικό χώρο και πιθανόν η σκηνή να λαμβάνει χώρα ακριβώς έξω από το ίδιο το ανάκτορο. Η διάταξη ανθρώπων, ανάμεσα στους διαδρόμους αυτούς, μας δείχνει πως οι τελευταίοι λειτουργούσαν και για την οργάνωση των ανθρώπινων ομάδων (Davis 1987, 158· Immerwahr 1990, 65).

Πρέπει όμως και εδώ να επικεντρωθούμε στο πλήθος και συγκεκριμένα στα βλέμματα και τις χειρονομίες τους. Ειδικότερα, τα συγκεντρωμένα πλήθη ανδρών και γυναικών στο πάνω μισό κοιτάζουν προς τα αριστερά και σηκώνουν τα χέρια τους σαν να δείχνουν κάτι πέρα από αυτό. Τα περισσότερα, δεν κατευθύνονται προς τις γυναίκες στο προσκήνιο, που βρίσκονται σε χορευτικές στάσεις, αλλά προς το κέντρο της τοιχογραφίας, όπου βρίσκεται μία είσοδος με επίστεψη κεράτων καθοσίωσης. Οι γυναίκες με τις χορευτικές κινήσεις, στην πραγματικότητα δεν χορεύουν, αλλά εκτελούν τις χορευτικές κινήσεις της λατρείας. Και αυτές κατευθύνονται προς το κέντρο της σύνθεσης (Davis 1987, 158· Immerwahr 1990, 65).

Μία άλλη ομάδα μικρογραφικών μορφών, στο δεξί τμήμα της παράστασης, αποτελείται από ένα νεαρό αξιωματικό που στέκεται σε στάση προσοχής με το αριστερό του χέρι να στηρίζεται σε δόρυ ή ραβδί, ενώ άλλες ανδρικές μορφές κοιτάζουν προς αυτόν, έχοντας το χέρι τους στο μέτωπο, ίσως σε στάση σεβασμού. Ωστόσο, δεν υπάρχει καμία βεβαιότητα ότι πρόκειται για στρατιώτες, διότι οι «στρατιώτες» αυτοί, με τα δόρατά τους, μπορεί να συμμετέχουν σε κάποιο άθλημα (Immerwahr 1990, 66).

Οι μικρές διαστάσεις του δωματίου όπου προέρχονται και η μικρογραφική κλίμακα των δύο παραπάνω τοιχογραφιών, υποδηλώνουν πως προορίζονταν για μοναδικά άτομα που είχαν ειδικές θέσεις στην λατρεία (Davis 1987, 160).

4) Βιβλιογραφία

D. Evely, *Fresco: A Passport Into the Past: Minoan Crete Through the Eyes of Mark Cameron*, 1999.

E. N. Davis, «The Knossos miniature frescoes and the function of the central courts», στο R. Hägg & N. Marinatos (επιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens (10–16 June 1984)*, 1987, 157-161.

S. A. Immerwahr, *Aegean Painting in the Bronze Age*, 1990.

S. Hood, «Dating the Knossos frescoes», στο Morgan, L. (επιμ.), *Aegean Wall Painting: A Tribute to Mark Cameron*, *British School at Athens Studies* 13, 2005, 45-82.

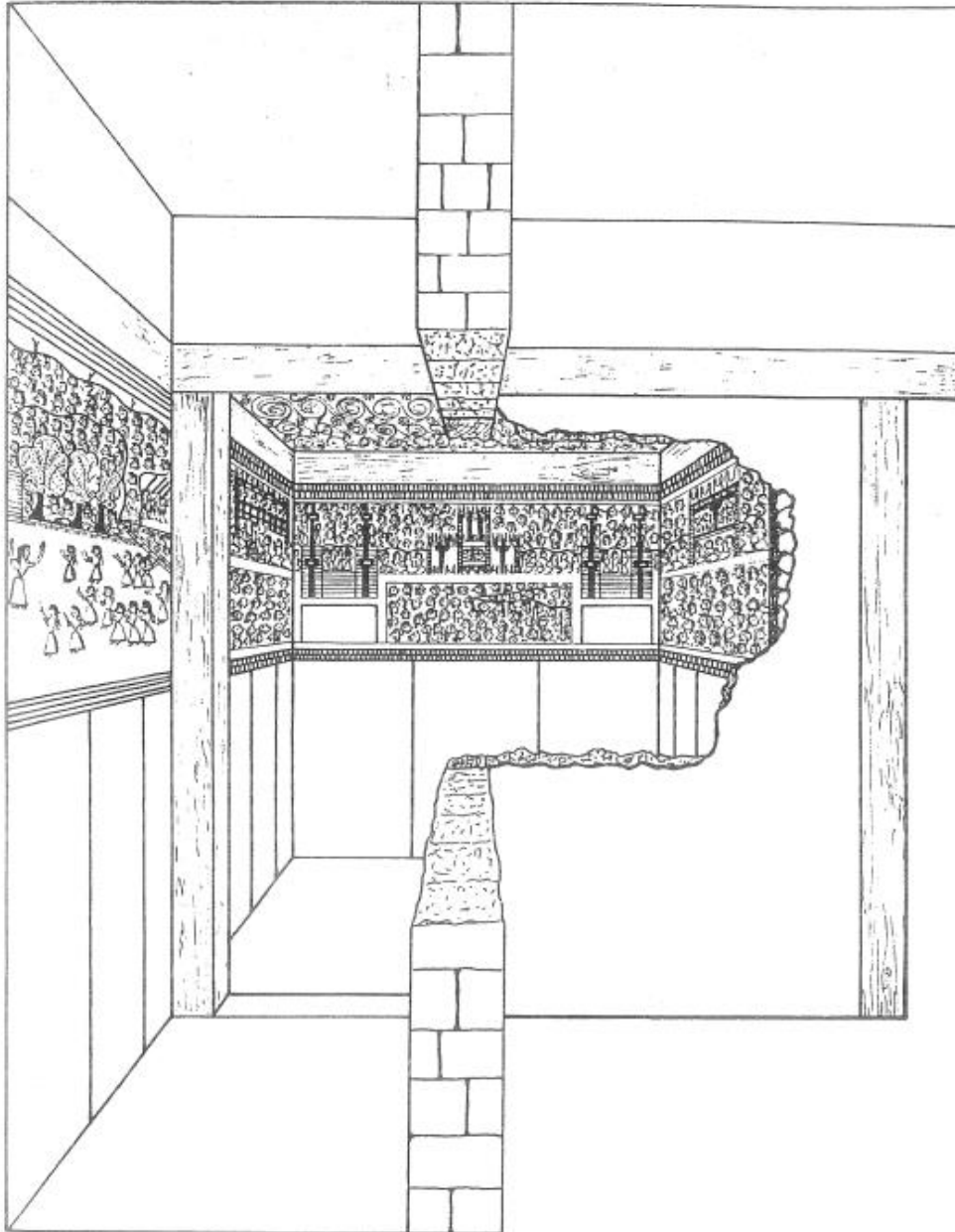
5) Εικόνες

Εικ. 1: Μικρογραφική τοιχογραφία του «Τριμερούς Ιερού», Κνωσός. Αποκατάσταση του Mark Cameron (Hood 2005, Πιν. 10.1).

Εικ. 2: Μικρογραφική τοιχογραφία του «Ιερού Άλσους και του Χορού», Κνωσός. Αποκατάσταση του Mark Cameron (Hood 2005, Πιν. 10.2).

Εικ. 3: Τοιχογραφίες του «Ιερού Άλσους και του Χορού» (αριστερά) και του «Τριμερούς Ιερού». Αποκατάσταση του Mark Cameron (Hood 2005, εικ. 2.12).